

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 598 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
<i>Xuseynova Abira Amanovna</i>	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
<i>Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna</i>	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
<i>Abdurasulova Gulrux Habibullayevna</i>	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
<i>Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinoz Elyorjon qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
<i>Asatova Dildora Aslamovna</i>	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
<i>Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna</i>	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
<i>Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna</i>	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
<i>Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi</i>	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
<i>Mitaliboyeva Dildora</i>	
Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
<i>Nartayeva Shahoza Yulchibayevna</i>	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
<i>Normatova Nilufar Komilovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
<i>Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya</i>	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
<i>Qodirov Jurabek Mamatsimonovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model.....	83
<i>Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi</i>	
“Sab'ai sayyor” asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
<i>Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna</i>	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
<i>Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li</i>	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
<i>Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
<i>Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
<i>Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo</i>	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования.....	124
Урзова М. Б., Усманова У. Б.	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе “школа–махалла” в Узбекистане ..	130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи.....	135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati.....	139
Berkinova Charos Islomovna	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
Ergasheva Umriniso Komilovna	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir.....	153
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
Gazibekova Feruza Hakimovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
Haydarova Feruza Haydar qizi	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi.....	162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi.....	165
Jumayeva Malika Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish.....	168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari.....	175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi.....	181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
Nizamova Nodira Paxritdinovna	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova	
Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida ..... 198 O'ktam Nosirov
	Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi..... 204 Rustamova Shoxista Omonjonovna
	Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari..... 208 Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li
	Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari ..... 212 Sa'dullayeva Rushana
	Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ..... 215 Saidova Dilbar Erkinovna
	Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari..... 218 Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi
	Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish ..... 223 Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi
	Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi ..... 226 Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi
	Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari..... 229 Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna
	Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari..... 233 Yarmatov Raxmboy Baxramovich
	Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish ..... 239 Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi
	Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык ..... 242 Марупова Дилфуза Давроновна
	Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari ..... 247 F. R. Xosilova
	Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish ..... 251 Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi
	Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi..... 256 Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi
	Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi ..... 259 Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi
	Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari..... 262 Aliyeva Zuxra Tursunboyevna
	Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni.. 265 Aripov Shokirjon Olimovich
	Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari..... 268 Avliyoqulova Nasiba Choriyevna
	Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari..... 272 Baratov Baxtiyorjon Qodirovich
	Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli..... 275 Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi
	Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi ..... 278 Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi
	Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari ..... 284 Ismailova Nilufar Isroildjanovna
	Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages..... 289 Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna
	Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari..... 292 Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi
	Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish ..... 296 Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna	
O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili	306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari	313
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	317
Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi	
Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli.....	320
N. Q. Olimova	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	323
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi	326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari.....	329
Oloqulova Farzona Umedillayevna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi.....	332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari	335
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari	339
Sultonova Zarina Uchqun qizi	
Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonlashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida.....	343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi	
B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari	347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna	
Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida	350
Umarova Nigora Alisherovna	
Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri	353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna	
Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari	356
Xidirova Maftuna Ithom qizi	
Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari	362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari	370
Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlisa Baxodir qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish	374
Zokirova Sohobaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi	
Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан	377
Албеков Шокир Адилбекович	
Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью.....	381
Сатымова Светлана Сатымовна	
Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения.....	385
Ташева Дилором Салимовна	
Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам	389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Maktab–oila–mahalla hamkorligining qizlar ijtimoiy faolligini oshirishga ta'siri	393
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Ta'lim tizimida musiqiy madaniyatni takomillashtirishning metodologik imkoniyatlari.....	397
<i>Asqarova Xurshida A'zamjon qizi</i>	
Maktab biologiya kursini o'qitishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'zaro bog'liqligi asosida metodologik savodxonlikni shakllantirish.....	404
<i>Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlash samaradorligini ta'minlash usullari.....	407
<i>Delov To'liqin Erkinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko'ra izohli o'qishga o'rgatish	410
<i>Gulmira Abdullayeva</i>	
O'zbekiston bokschilarining dunyo reytingida yetakchi o'rinlarni egallashining asosiy omillari	413
<i>Insapov Ismoil Tuychaliyevich</i>	
Improving Learners' Engagement Through Game-Based Techniques in Language Education	416
<i>Ismailova Ma'rifat Bakhrambek kizi</i>	
STEAM yondashuvi boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy kaliti sifatida	421
<i>Jo'rayeva Nasiba Komil qizi</i>	
O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ijtimoiylashuvi	426
<i>Jo'rayeva Sayyora Vahobjon qizi</i>	
O'smirlarda xarakter aksentuatsiyasining o'ziga bo'lgan ishonch rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	429
<i>Jurayev Xaydarjon Odilboyevich</i>	
O'spirinlarda agressiv xulqqa ta'sir qiluvchi omillar	433
<i>Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna</i>	
Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining qiyosiy tahlili.....	436
<i>Kurbanova Guzal Abduraximovna</i>	
Texnologiya darslarida murakkab mexanizmlarni o'qitishning zamonaviy usullari	441
<i>Mamadaliyev Furqat Xolmamatovich</i>	
Umumta'lim maktab o'qituvchilarining sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari	446
<i>Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi</i>	
Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llari.....	450
<i>Murodova Farangis G'anisherovna</i>	
Kichik yoshdagi o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish yo'llari.....	454
<i>N. Abduvaliyeva, M. Odinajonova</i>	
Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxslararo munosabatini korreksiyalashda ertak terapiyasidan foydalanish	458
<i>Nig'matova Nodirabegim Lutfillo qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	463
<i>O'rinova Ro'zigul Jumanazar qizi</i>	
Voleybol o'yinida blok qo'yish texnikasini o'rgatishda yangi pedagogik yondashuvlar	467
<i>Qambarov Kozimjon</i>	
Texnik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarga ingliz tilini o'qitishning yangi texnologiyalari	472
<i>Babayeva Gulnozaxon Latibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda pedagog malakasining roli	481
<i>Davlatova Dildora Nuriddinovna</i>	
Talabalarda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishning pedagogik tamoyillari	485
<i>Davronov Nurzod Ismoilovich</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar: toifalari va tasniflash mezonlari	490
<i>Djurayeva Sohiba Barat qizi</i>	
Blum taksonomiyasiga asoslanib boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	495
<i>Husenova Aziza Sharipovna</i>	
Tabiiy fan darslari jarayonida o'quvchilarda loyihaviy ishlarni tashkil etish ko'nikmasini shakllantirish	498
<i>Matniyazova Diyora Jumanazarovna</i>	
Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari	501
<i>Nazarova Mohigul Akmalovna, Asatova Mashhura Asomiddin qizi</i>	

Kasbiy pedagogikani shakllantirish va rivojlantirish masalalari	506
<i>Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich</i>	
O'qituvchining shaxsiy fazilatlarini va suggestiv kompetentligining o'zaro bog'liqligi	513
<i>Shermatova Manzura Ikromjanovna</i>	
Tez qalamchizgilarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash tajribasi	518
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Kognitiv tilshunoslik asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish	523
<i>Teshabiyev Dilmurod Raxmadjonovich, Madazimova Muxlisa Abdurashid qizi</i>	
Kombinatorik masalalar asosida ijodiy topshiriqlarni tuzish va ularning o'quvchilarga ta'siri	526
<i>Toshboyeva Saida Rahmonberdiyevna, Yusupova Latofat Abduqodir qizi</i>	
Linguodidactic Foundations for Enhancing Professional Competence in Practice-Oriented Language Education	530
<i>Uktamova Navruza Botir qizi</i>	
Audiovizual usul qo'llanilganda o'quvchilarning til ko'nikmalaridagi o'zgarishlarni baholash	535
<i>Umarov Aziz Avazovich</i>	
Ona tili – ART texnologiya va kreativlik fanida so'z san'atining omili sifatida	540
<i>X. Sanaqulov, Sh. Nurmatova</i>	
Etnopedagogik yondashuvning boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiylashuv jarayoniga ta'siri	543
<i>Xamroqulova Xilola Qosimjon qizi</i>	
Ajdodlarimiz o'g'itlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasi	547
<i>Xatamova Nilufar Xaydarovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ o'qish madaniyatini rivojlantirishda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari	550
<i>Xayitova Firuza Abdullayevna</i>	
Rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'limning mazmuni va tarixiy taraqqiyoti	554
<i>Yoziyeva Umida Lutfullayevna</i>	
O'quv vaziyatlarini loyihalash orqali talabalar o'quv faolligini oshirish	558
<i>Zakirova Dilfuza Sayidolimovna</i>	
O'quvchilar orasida jismoniy faollikni oshirish uchun yangi ilmiy yondashuvlar	561
<i>Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich</i>	
Активные методы обучения как коммуникационная основа современного урока	566
<i>Ахмедова Мукаддас Ходиматовна</i>	
Инклюзия как путь к равным возможностям: развитие системы образования Узбекистана	570
<i>Баротова Шохсанам Бахтиёр кизи, Мауш Ребия Джамshedовна, Мурадова Дилфуза Махмудовна</i>	
“Qurilish konstruksiyalari” fanini o'qitishda kasbiy-amaliy kompetentlikni rivojlantirish	576
<i>No'manova Soxiba Ergashboyevna</i>	
Креативный педагогический подход в музыкально-теоретических и практических занятиях по искусству макама	582
<i>Нурматова Фируза Муминовна</i>	
Система упражнений по методике обучения средствам речевой выразительности узбекского языка	587
<i>Фаттахова Д. А.</i>	
Oliy ta'limda kompetensiyaga asoslangan o'qitish modellari	592
<i>Ernazarov Alisher Ergashevich, Chinqulova Gulmehra</i>	

KASBIY PEDAGOGIKANI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich

Professor, Toshkent amaliy fanlar universiteti
Boshlang'ich ta'lim kafedrasini mudiri

Annotatsiya: Zamonaviy o'qituvchi o'zi o'rgatadigan faning turli sohalarini chuqur bilishi, uning ijtimoiy-iqtisodiy, sanoat va madaniy rivojlanish jarayonlarida muammolarni hal etishga qodir imkoniyatlarini anglay olishi lozim. Biroq bu yetarli emas – u doimo yangi ilmiy kashfiyotlar, tadqiqotlar va gipotezalar bilan tanishib borishi, fanning qisqa va uzoq muddatli rivojlanish istiqbollarini tahlil qila olishi zarur. O'qituvchining bilimga yo'naltirilganligi ilmiy-pedagogik fikrlash madaniyati orqali namoyon bo'lib, uning asosiy belgisi dialektik tafakkurdir. Dialektik yondashuv pedagogik jarayonlardagi qarama-qarshiliklarni aniqlash va ularni to'g'ri talqin etish imkonini beradi. Pedagogik jarayonga dialektik nuqtai nazardan qarash o'qituvchiga ta'limni uzluksiz rivojlanadigan tizim sifatida idrok etish hamda faoliyatida uchraydigan masalalarni tezkor va samarali hal etish orqali jarayonga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkonini yaratadi.

Kalit so'zlar: shaxsiy va pedagogik qadriyatlar, o'qituvchi shaxsi, mafkuraviy xususiyatlar, pedagogika, psixologiya, ta'lim.

Abstract: A modern teacher must possess deep knowledge of the various branches of the discipline they teach and understand its potential for addressing socio-economic, industrial and cultural challenges. However, this alone is not sufficient – teachers must also stay informed about new research, discoveries and hypotheses, and be able to foresee both the immediate and long-term prospects of the subject they teach. The most fundamental characteristic of a teacher's cognitive orientation is the culture of scientific and pedagogical thinking, whose key feature is dialecticism. This is expressed through the ability to identify the internal contradictions inherent in any pedagogical phenomenon. A dialectical view of pedagogical processes enables teachers to perceive them as systems undergoing continuous development driven by the interaction of new and existing ideas, and allows them to positively influence this process by promptly and effectively resolving emerging issues and challenges in their professional activity.

Key words: personal and pedagogical values, ideological characteristics of a teacher's personality, pedagogy, psychology, education.

Аннотация: Современный учитель должен глубоко разбираться в различных областях науки, основы которой он преподаёт, а также понимать её потенциал в решении социально-экономических, производственных и культурных задач. Однако этого недостаточно – педагогу необходимо постоянно быть в курсе новых исследований, открытий и гипотез, а также видеть ближние и дальние перспективы развития преподаваемой дисциплины. Наиболее общей характеристикой познавательной направленности учителя является культура научно-педагогического мышления, важнейшей чертой которого является диалектизм. Он проявляется в способности выявлять внутренние противоречия, лежащие в основе каждого педагогического явления. Диалектический подход позволяет педагогу воспринимать учебный процесс как систему непрерывного развития, основанную на взаимодействии нового и существующего опыта, и активно влиять на него посредством оперативного и эффективного решения возникающих вопросов и профессиональных задач.

Ключевые слова: личностные и педагогические ценности, мировоззренческие особенности личности педагога, педагогика, психология, образование.

KIRISH

Pedagogik faoliyatning tuzilishi psixologiyada faoliyatni maqsadlar, motivlar, harakatlar va natijalardan iborat ko'p bosqichli tizim sifatida talqin qilinishidan farqli ravishda, pedagogik amaliyotda o'qituvchi faoliyatining tarkibiy qismlarini nisbatan mustaqil funktsional turlar sifatida ajratishga asoslanadi. N.V. Kuzmina pedagogik faoliyat tarkibida o'zaro bog'liq bo'lgan uchta asosiy komponentni – konstruktiv, tashkiliy va kommunikativ komponentlarni aniqlagan.

Pedagogik faoliyatning mazkur funktsional turlarini samarali amalga oshirish o'qituvchidan mazmunan mos malaka va qobiliyatlarni talab qiladi. Konstruktiv faoliyat o'z navbatida konstruktiv-moddiy (o'quv materialini

tanlash va tuzish, pedagogik jarayonni rejalashtirish va loyihalash), konstruktiv-operativ (o'qituvchi va o'quvchilar harakatlarini rejalashtirish) hamda konstruktiv-texnik (pedagogik jarayonning o'quv-metodik va moddiy bazasini yaratish) bo'linmalaridan iborat.

Tashkiliy faoliyat o'quvchilarni turli faoliyat turlariga jalb etish, jamoani shakllantirish va birgalikdagi o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish bo'yicha harakatlar tizimini qamrab oladi. Kommunikativ faoliyat esa o'qituvchi va o'quvchilar, pedagogik jamoa, ota-onalar hamda jamoatchilik vakillari o'rtasida mazmunli hamkorlik va ijobiy munosabatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shunga qaramay, mazkur uch komponent nafaqat pedagogik faoliyatga, balki boshqa ko'plab kasbiy faoliyat turlariga ham taalluqlidir va ular pedagogik mehnatning barcha jihatlarini to'liq qamrab olmaydi.

A.I. Shcherbakov konstruktiv, tashkiliy va kommunikativ komponentlarni umumiy mehnat funksiyalari sifatida tasniflaydi, ya'ni ular har qanday kasbiy faoliyatda namoyon bo'lishi mumkinligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot funksiyasiga alohida e'tibor qaratib, uni pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida talqin etadi. Tadqiqot funksiyasini amalga oshirish o'qituvchidan pedagogik hodisalarni ilmiy asosda tahlil qilish, evristik izlanish olib borish, ilmiy-pedagogik tadqiqot metodlarini qo'llash hamda o'z va boshqa o'qituvchilarning tajribasini chuqur o'rganishni talab etadi. Pedagogik faoliyatning konstruktiv komponenti esa analitik, prognoztik va proyektiv funksiyalarning o'zaro bog'langan tizimi sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogik faoliyatning barcha tarkibiy qismlari o'qituvchining kasbiy amaliyotida muayyan darajada namoyon bo'ladi va ularni samarali bajarish o'qituvchidan maxsus bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni egalashni taqozo etadi.

O'qituvchilik kasbining eng muhim talablardan biri – o'qituvchining aniq va barqaror ijtimoiy hamda kasbiy pozitsiyaga ega bo'lishidir. Aynan mana shu pozitsiya o'qituvchining pedagogik faoliyat sub'ekti sifatida namoyon bo'lishida asosiy o'rin tutadi. O'qituvchining kasbiy pozitsiyasi uning dunyoqarashi, pedagogik voqeelikka munosabati, maqsad va motivlari, qadriyat yo'nalishlari hamda ideallarini qamrab olgan murakkab tizim bo'lib, faoliyatning ichki manbaini tashkil etadi. Bu pozitsiya, bir tomondan, jamiyatning o'qituvchiga qo'ygan talab va umidlariga, ikkinchi tomondan esa o'qituvchining shaxsiy tajribasi, faoliyati, e'tiqodi va maqsadlariga tayangan holda shakllanadi.

O'qituvchining ijtimoiy pozitsiyasi ularning shaxsiy fazilatlarini, fuqarolik pozitsiyasi, pedagogik faoliyatga munosabati va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi. Ushbu ijtimoiy pozitsiya umumta'lim maktabi jarayonida shakllanadigan qarashlar, e'tiqodlar va qadriyat yo'nalishlari bilan uzviy bog'liqdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogik faoliyatning nazariy asoslarini o'rgangan tadqiqotlar o'qituvchining kasbiy-mahorati, pedagogik tafakkuri va shaxsiy pozitsiyasi ta'lim jarayoni samaradorligini belgilovchi asosiy omillar ekanini ko'rsatadi. N.V. Kuzmina pedagogik faoliyatning konstruktiv, tashkiliy va kommunikativ komponentlarini ajratib, o'qituvchidan o'quv jarayonini loyihalash, tashkil etish va boshqarish bo'yicha kompleks kompetensiyalarni talab etishini asoslaydi.

A.I. Shcherbakov esa pedagogik faoliyat tarkibida tadqiqot funksiyasining ahamiyatini alohida ta'kidlab, o'qituvchining ilmiy tahlil, diagnostika va prognozlash qobiliyatlari uning metodik-mahoratini belgilashini ko'rsatadi. Adabiyotlarda o'qituvchining kasbiy pozitsiyasi – uning qadriyatlari, e'tiqodi va shaxsiy yondashuvlari pedagogik jarayonning sifatiga bevosita ta'sir etuvchi omil sifatida baholanadi. L.B. Itelson tomonidan tavsiflangan o'qituvchining turli rollari (rahbar, maslahatchi, ilhomlantiruvchi va boshqalar) pedagogik muloqotning samaradorligini ta'minlaydi.

V.A. Suxomlinskiy va K.D. Ushinskiylar ta'kidlaganidek, o'qituvchining axloqiy-ma'naviy qiyofasi, adolatga sodiqligi va pedagogik takt o'quvchi shaxsi rivojining muhim omilidir. Zamonaviy tadqiqotlarda esa pedagogik madaniyat o'qituvchining aksiologik (qadriyatlar tizimi), texnologik (metodlar, usullar) va ijodiy-kompetensiyalar majmuasi sifatida talqin qilinadi.

Shuningdek, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va differensial ta'lim metodlari o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini chuqurlashtiruvchi omillar sifatida ko'riladi. Ilmiy adabiyotlar umumiy xulosaga ko'ra, o'qituvchi faoliyati murakkab, integrativ va ijodkorlikka asoslangan jarayon bo'lib, pedagogik madaniyat shaxsiy fazilatlar va zamonaviy ilmiy yondashuvlarning uyg'unlashuvi orqali shakllanadi.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi o'qituvchining kasbiy-pedagogik faoliyatini nazariy va konseptual jihatdan tahlil qilishga asoslangan bo'lib, unda turli ilmiy maktablar qarashlari, pedagogik qadriyatlar tizimi, kasbiy pozitsiyaning psixologik asoslari hamda pedagogik madaniyatning tuzilishi kompleks ravishda o'rganildi. Tanlangan

metodlar pedagogik jarayonning mohiyatini chuqur ochish va o'qituvchi faoliyati samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillarni ilmiy asosda aniqlash imkonini berdi.

Bundan tashqari, tadqiqotda tizimli yondashuv qo'llanilib, o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini, kasbiy kompetensiyalari, pedagogik qadriyatlarini va ularning o'zaro integratsiyasi ta'lim jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishi bosqichma-bosqich tahlil qilindi. Ushbu yondashuv pedagogik faoliyatni ko'p omilli tizim sifatida ko'rib, kasbiy rivojlanish mexanizmlarini aniqlash, mavjud muammolarni ilmiy asosda baholash va samarali pedagogik yechimlarni ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kasbiy tayyorgarlik jarayonida ushbu asoslar o'qituvchida o'qitish jarayoniga motivatsion va qadriyatga asoslangan yondashuvni shakllantiradi. Mazkur yondashuv keng ma'noda o'qituvchi shaxsining markaziy yadrosi sifatida namoyon bo'ladi.

O'qituvchining ijtimoiy mavqei ko'p jihatdan uning kasbiy mavqeiga ta'sir qiladi. Biroq ular o'rtasida to'g'ri-dan-to'g'ri bog'liqlik bo'lmaydi, chunki pedagogik jarayon har doim shaxslararo munosabat va individual o'zaro ta'sirga asoslanadi. Shu sababli o'qituvchi ba'zan o'z faoliyatini tushuntirayotganda sezgi, tajriba va vaziyatga mos qaror qabul qilish kabi ichki omillar ustun kelishi mumkin. Bu esa o'qituvchining kasbiy pozitsiyasiga ta'sir etuvchi ko'plab omillar majmuini ko'rsatadi.

Biroq o'qituvchining kasbiy faoliyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan omillar – bu uning kasbiy munosabati, shaxsning individual-tipologik xususiyatlari, temperamenti va xarakteridir. L.B. Itelson o'qituvchining tipik roli pedagogik pozitsiyalarini tasvirlab bergan. Unga ko'ra, o'qituvchi quyidagi rollarda faoliyat yuritishi mumkin:

- ma'lumot beruvchi – agar u talab, me'yor va qarashlarni sodda shaklda yetkazsa;
- do'st – agar u bolaning ruhiy olamiga kirib borishga intilsa;
- qat'iy rahbar – agar u me'yor va qadriyat yo'nalishlarini izchil yetkazishga harakat qilsa;
- maslahatchi – agar u ehtiyotkorlik bilan ishontirishga e'tibor qaratgan bo'lsa;
- iltimos qiluvchi – agar u o'quvchidan ma'lum xulq-atvorni muloyim tarzda so'rasa;
- ilhomlantiruvchi – agar u o'quvchilarni maqsad sari yo'naltiruvchi g'oyalar bilan ruhlantira olsa.

Ushbu pozitsiyalarning har biri o'qituvchining shaxsiy fazilatlariga qarab ijobiy natija berishi mumkin. Biroq adolatdan chekinish, o'quvchi shaxsiyatini kam baholash yoki tashabbusini cheklash kabi yondashuvlar pedagogik jarayonning samaradorligini pasaytirishi mumkinligi ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanadi.

O'qituvchiga qo'yiladigan kasbiy talablar majmui uning kasbiy tayyorgarligi sifatida belgilanadi. Bu tayyorgarlik, bir tomondan, psixologik, psixofiziologik va jismoniy tayyorgarlikni, ikkinchi tomondan, kasbiy mahoratning asosi bo'lgan ilmiy, nazariy va amaliy kompetensiyani o'z ichiga oladi. Kasbiy tayyorgarlik mazmuni o'qituvchining shaxsiyati va kasbiy faoliyatiga qo'yilgan ideallashtirilgan talablardan kelib chiqib, ish tavsifida umumlashtiriladi. Bugungi kunda o'qituvchining ish tavsifini ishlab chiqish bo'yicha keng tajriba to'plangan bo'lib, unda kasbiy talablar uchta asosiy blokka birlashtiriladi: umumiy fuqarolik fazilatlarini; o'qituvchilik kasbining o'ziga xos jihatlarni belgilovchi fazilatlar; fan bo'yicha maxsus bilim, ko'nikma va qobiliyatlar.

Psixologlar ushbu tavsifni asoslashda o'qituvchining ong, his-tuyg'u va iroda sifatlarini birlashtirgan pedagogik qobiliyatlar ro'yxatiga tayangan holda yondashadilar. Masalan, V.A. Krutetskiy didaktik, akademik va kommunikativ qobiliyatlarini, shuningdek, pedagogik tasavvur va diqqatni taqsimlash ko'nikmalarini alohida belgilaydi. A.I. Shcherbakov esa didaktik, konstruktiv, pertseptiv, ifodali, kommunikativ va tashkiliy qobiliyatlarini eng muhim pedagogik qobiliyatlar sirasiga kiritadi.

Shcherbakovning ta'kidlashicha, o'qituvchining psixologik tarkibi umumiy fuqarolik fazilatlarini, axloqiy-psixologik, ijtimoiy-idrok va individual-psixologik xususiyatlarni, shuningdek, amaliy ko'nikmalarni qamrab olishi lozim. Ushbu tarkibga:

- umumiy pedagogik ko'nikmalar – axborot berish, yo'naltirish, rivojlantirish va safarbarlik funksiyalarini bajarish;
- umumiy mehnat ko'nikmalari – konstruktiv, tashkiliy va tadqiqotchilik faoliyatlarini amalga oshirish;
- kommunikativ ko'nikmalar – turli yoshdagi shaxslar bilan samarali muloqotga kirisha olish;
- hamda pedagogik vazifalarni hal etishda yangi ma'lumotlardan oqilona foydalanish kiradi.

O'qituvchi – bu nafaqat bilim yetkazuvchi, balki shaxs kamolotiga yo'naltirilgan tarbiyaviy ta'sir ko'rsatuvchi yetuk pedagogdir.

Shu sababli pedagogik ta'limning asosiy maqsadi – yangi turdagi o'qituvchining uzluksiz umumiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlashdir. Bunday o'qituvchi yuqori fuqarolik mas'uliyatiga ega, ijtimoiy faol, bolalarni sevuvchi va ularga qalbdan mehr qo'ya oladigan, ma'naviy madaniyatga ega, ijodkor, hamkorlikka tayyor, ilmiy-pedagogik fikrlashning innovatsion uslubiga ega bo'ladi. Bunday o'qituvchi yangi pedagogik qadriyatlarni yaratishga, original pedagogik yechimlar qabul qilishga intiladi, o'z-o'zini takomillashtirishga doimiy ehtiyoj sezadi hamda jismoniy va ruhiy salomatlikni saqlashga mas'uliyat bilan yondashadi.

O'qituvchining ijtimoiy-axloqiy, kasbiy-pedagogik va kognitiv yo'nalishini belgilovchi shaxsiy fazilatlar uning kasbiy faoliyatida alohida o'rin tutadi. K.D. Ushinskiyning "Inson tarbiyasining eng muhim yo'li – e'tiqoddir, va faqat e'tiqodgina e'tiqodga ta'sir ko'r satadi" degan fikri o'qituvchining ichki ishonchi pedagogik faoliyatning markazida turishini yaqqol ko'rsatadi. O'qituvchining mafkuraviy e'tiqodi – uning ijtimoiy-axloqiy yo'nalishini belgilovchi asosiy omildir.

O'qituvchining kasbiy yo'nalishi o'qituvchilik kasbiga qiziqish, pedagogik da'vat, kasbiy iste'dod va maylarni o'z ichiga oladi. Pedagogik qiziqish o'qituvchining bolalarga, ota-onalarga, ta'lim jarayonining umumiy va alohida jihatlariga ijobiy munosabatda bo'lishida namoyon bo'ladi. O'qituvchilik kasbi esa nafaqat qiziqish, balki o'qituvchilik qobiliyatining mavjudligini anglash va amaliy faoliyat orqali tasdiqlash natijasida shakllanadi. Shuning uchun akademik tayyorgarlikdagi ayrim kamchiliklar bo'lajak o'qituvchining kasbiy yaroqliligiga to'liq baho berishda yagona mezon bo'la olmaydi. O'qituvchilik kasbining asosi bolaga mehr qo'ya olishdir.

Mazkur fazilat pedagogik burch, mas'uliyat, vijdonlilik va fidoyilik sifatlarini shakllantiradi. O'qituvchi pedagogik axloq normasiga sodiq bo'ladi, o'quvchi va hamkasblar bilan munosabatlarni yuksak madaniyat asosida quradi. Pedagogik burchning oliy ko'rinishi – o'qituvchining fidoyiligidir. Bunday fidoyilik A.S. Makarenko, V.A. Suxomlinskiy kabi buyuk pedagoglar faoliyatida yorqin namoyon bo'lgan.

Shuningdek, Yanush Korchakning hayoti o'qituvchining insonparvarlik va kasbiy sadoqat namunasi sifatida tarixda munosib o'rin egallagan. O'qituvchining mas'uliyatli munosabati va yuksak axloqiy tamoyillari pedagogik taktning mohiyatini belgilaydi. Pedagogik takt – bu mutanosiblikni his qilish, o'z harakatlarini ongli ravishda boshqarish, pedagogik ta'sirning eng maqbul uslub va ohangini tanlay olish, vaziyatni oldindan ko'ra bilish va o'z vaqtida to'g'rilashlar kiritish qobiliyatidir.

Pedagogik takt o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini, dunyoqarashi, madaniyat darajasi, irodasi, fuqarolik pozitsiyasi va kasbiy mahoratiga bevosita bog'liq bo'lgan murakkab kasbiy sifatdir. U o'qituvchi va talaba o'rtasida ishonchli, hurmatga asoslangan munosabatlarni shakllantiruvchi asosiy omildir. Pedagogik takt, ayniqsa, baholash va nazorat jarayonlarida yaqqol namoyon bo'lib, unda e'tibor, ehtiyotkorlik va adolat tamoyillari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Pedagogik adolat – bu o'qituvchining xolisligi, axloqiy tarbiya darajasi va professional madaniyatining muhim ko'rsatkichidir. V.A. Suxomlinskiy ta'kidlaganidek: "Adolat – bolaning o'qituvchiga bo'lgan ishonchining asosi. Biroq adolat individuallikni, shaxsiy manfaatlarni, his-tuyg'ularni inkor etmaydi. Adolatli bo'lish uchun har bir bolaning ma'naviy dunyosini chuqur tushunish zarur"^[9].

O'qituvchining kasbiy va pedagogik yo'nalishini belgilovchi shaxsiy fazilatlar uning vakolatlari uchun zarur poydevor bo'lib xizmat qiladi. Boshqa kasblarda "ilmiy vakolat" yoki "sohada tan olingan mutaxassislik" kabi atamalar keng qo'llansa, o'qituvchilik faoliyatida shaxsiy pedagogik hokimiyat va ma'naviy nufuz muhim o'rin tutadi. Shaxsning kognitiv faoliyatida ma'naviy ehtiyojlar va qiziqishlar markaziy ahamiyatga ega bo'lib, ularning muhim ko'rinishlaridan biri – bilimga bo'lgan ehtiyojdir. Uzluksiz pedagogik o'z-o'zini tarbiyalash o'qituvchining kasbiy rivojlanishi va takomillashuvining zaruriy shartidir. Kognitiv qiziqishning kuchayishi ko'pincha o'qitilayotgan fanga bo'lgan ichki ehtiros va muhabbat bilan bog'liq.

L.N. Tolstoy bu borada shunday yozgan: "Agar siz o'quvchini fan orqali tarbiyalamoqchi bo'lsangiz, o'z ilmingizni seving; uni chin dildan bilsangiz, o'quvchilar sizni sevadi, siz esa ularni tarbiyalaysiz. Agar sizning o'zingizda bu muhabbat bo'lmasa, doimo majburlash orqali fan tarbiyaviy ta'sir ko'rsatmaydi"^[1]. V.A. Suxomlinskiy ham ushbu fikrni davom ettirib, "pedagogika ustasi o'z fanining asoslarini mukammal bilgan holda diqqatni faqat o'quv materiali mazmuniga emas, balki o'quvchilarning fikrlashi, mehnati va aqliy rivojlanish jarayoniga qaratadi" deya ta'kidlaydi^[9].

Kasbiy-pedagogik madaniyatning mohiyatini to'liq anglash uchun umumiy va kasbiy madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatuvchi bir qator metodologik qoidalarni e'tiborga olish zarur:

- kasbiy-pedagogik madaniyat – pedagogik voqelikning umuminsoniy xususiyatlarini ifodalovchi tizim;
- u ichkilashtirilgan umumiy madaniyat bo'lib, umumiy madaniyatning ta'lim jarayoniga xos proyeksiyasini tashkil qiladi;
- kasbiy-pedagogik madaniyat – o'zining tarkibiy tuzilmasiga ega, tanlab ta'sir ko'rsatadigan, yaxlit tizim sifatida namoyon bo'luvchi murakkab shakllanishdir;
- kasbiy-pedagogik madaniyatni tahlil qilishning asosiy birligi – ijodiy xarakterga ega bo'lgan pedagogik faoliyatdir;

- o'qituvchining kasbiy-pedagogik madaniyatini shakllantirish individual psixofiziologik, yosh va ijodiy xususiyatlar hamda mavjud ijtimoiy-pedagogik tajriba bilan belgilanadi.

Ushbu metodologik asoslar kasbiy va pedagogik madaniyat modelini aksiologik, texnologik va shaxsiy-ijodiy tarkibiy qismlardan iborat tizim sifatida yaratish imkonini beradi. Aksiologik komponent – insoniyat tomonidan yaratilgan va ta'lim rivojlanishining zamonaviy bosqichida pedagogik jarayonga singdirilgan qadriyatlar majmuasidir.

Pedagoglar o'qitish jarayonida gumanistik ta'lim texnologiyalarini, yangi g'oyalar va tushunchalarni o'zlashtiradilar va amaliyotda qo'llagan sari ularning pedagogik qadriyatlarga aylanishi kuchayadi. Hozirgi ta'lim tizimi uchun dolzarb bo'lgan g'oyalar, tushunchalar va ilmiy yondashuvlar pedagogik qadriyatlar sifatida qaraladi. O'qituvchi ana shu qadriyatlarni chuqur o'zlashtirib, o'z amaliy faoliyatida qo'llaganida haqiqiy mahorat egasiga aylanadi.

Maktab va pedagogik fikr tarixi doimiy ravishda qayta baholash, qadriyatlarni yangilash, mavjud g'oyalarni yangicha kontekstda tushunish jarayonidir. O'qituvchining ilgari mavjud g'oyalarni yangi ma'noda ko'ra olishi va ularga baho bera bilishi – pedagogik madaniyatning muhim belgisidir. Kasbiy-pedagogik madaniyatning texnologik komponenti esa pedagogik metodlar, usullar va texnikalardan iborat bo'lib, pedagogik faoliyatning texnologik mohiyatini ochib beradi. Madaniyat va faoliyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik shundan dalolat beradiki, pedagogik yutuqlar shaxs tomonidan aynan faoliyat jarayonida o'zlashtiriladi va yaratiladi.

Pedagogik faoliyatning gumanistik yo'nalishi shaxsning turli ma'naviy ehtiyojlarini qondirish mexanizmlarini o'rganishga imkon yaratadi. Muloqotga ehtiyoj, yangi bilim olish, shaxsiy tajriba almashish – bularning barchasi yaxlit ta'lim jarayonining ajralmas unsurlaridir [6].

Pedagogik faoliyat mohiyatan texnologik bo'lgani sababli uni operativ tahlil qilish zarur. Bunday tahlil pedagogik jarayonni muammoning turli yechimlari sifatida ko'rish imkonini beradi. Jarayonning analitik-refleksiv, konstruktiv-prognostik, tashkiliy-faoliyat, baholash-axborot va tuzatish-tartibga solish kabi vazifalari o'qituvchining kasbiy-pedagogik madaniyatini ifodalovchi texnologik asosni tashkil etadi. Pedagogik texnologiya jamiyatdagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda faoliyat yo'nalishini belgilaydi hamda tarixan o'zgarib boruvchi usul va uslublarni ochib beradi. Shu tariqa pedagogik madaniyat pedagogik voqelikni tartibga soluvchi, saqlovchi va rivojlantiruvchi tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Kasbiy-pedagogik madaniyatning shaxsiy-ijodiy komponenti pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirish va ijodiy faoliyat orqali ularni ro'yobga chiqarish jarayonini ifodalaydi. O'qituvchining pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirishi aynan shaxsiy-ijodiy darajada sodir bo'ladi [10].

Pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirgan o'qituvchi ularni shaxsiy tajribasi va pedagogik yondashuviga mos ravishda qayta izohlash, boyitish va ijodiy talqin qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'qituvchi faoliyatida ijodkorlikning paydo bo'lishi pedagogik tajriba bilan individual ijodiy yondashuv o'rtasida yuzaga keladigan tabiiy dialektik jarayon bo'lib, shaxsning kasbiy o'sish darajasini belgilaydi. Shu sababli pedagogik ijod – inson faoliyatining o'ziga xos shakli bo'lib, uning umuminsoniy mazmuni pedagogik madaniyatda namoyon bo'ladi.

Pedagogik ijodkorlik o'qituvchidan shaxsiy qobiliyatlarini, ichki ehtiyojlarini, erkinlik, mustaqillik va mas'uliyatni namoyon etishni talab qiladi. Shu ma'noda pedagogik madaniyat – o'qituvchining pedagogik qobiliyatini ijodiy qo'llashi va uni amaliyotga samarali tatbiq etish maydonidir. Pedagogik qadriyatlarga tayangan holda shaxs o'zining axloqiy, estetik, huquqiy va boshqa munosabatlarini shakllantiradi hamda ularni muloqot jarayonida namoyon qiladi. Bu jarayon shaxsning o'zini yaratish, rivojlantirish va mavjud imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishning muhim mexanizmini tashkil etadi.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogik madaniyat pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirish va yaratishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat hamda muloqotning turli shakllarida o'qituvchining ijodiy o'zini anglashi jarayoni sifatida talqin etilishi mumkin. Kasbiy-pedagogik madaniyat mazmunan yuqori mavhumlikdagi tushuncha bo'lib, u pedagogik faoliyat madaniyati, pedagogik muloqot madaniyati va o'qituvchining shaxsiy madaniyatida konkretlashadi.

Pedagogik qadriyatlar jamiyat va ta'lim tizimi rivojlanishi jarayonida shakllangan ob'ektiv hodisadir. O'qituvchilar pedagogik faoliyatni amalga oshirish davomida ushbu qadriyatlarni o'zlashtirib, ularni shaxsiy tajribasi orqali sub'ektivlashtiradi. Pedagogik qadriyatlarni qay darajada o'zlashtirganlik – o'qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanish darajasini, pedagogik madaniyatining amalda namoyon bo'lish ko'lamini belgilaydi. Ijtimoiy-pedagogik sharoitlarning o'zgarishi bilan pedagogik qadriyatlar ham yangilanadi, qayta baholanadi. Biroq ular o'qituvchining faoliyati uchun barqaror yo'nalish beruvchi mezon bo'lib qoladi.

Ezgulik va go'zallik, adolat va burch, tenglik va or-nomus kabi umuminsoniy qadriyatlarning pedagogik qadriyatlar tizimiga integratsiyalashuvi o'qituvchining kasbiy va pedagogik madaniyati shakllanishi uchun mustahkam asos yaratadi. O'qituvchining ushbu umuminsoniy madaniy-pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirishi

va ularga shaxsiy munosabat bildira olishi uning shaxsiy boyligi, kasbiy faoliyati yo'nalishi, pedagogik o'zini anglash darajasi va shaxsiy pedagogik tizimi bilan belgilanadi. Bu holat o'qituvchining ichki dunyosini namoyon etuvchi muhim omildir. Shu munosabat bilan S.L. Rubinshteynning "qadriyat munosabatlari inson ongida voqeelikni aks ettirish vositasidir" degan fikri o'z tasdiq'ini topadi.

Shaxsning pedagogik qadriyatlarni o'zlashtirish darajasi ularning pedagogik ongiga bog'liq bo'lib, ma'lum bir pedagogik g'oya yoki hodisaning qiymatini belgilash individual baholash jarayoni orqali shakllanadi. Baholash mezonlari psixologik-pedagogik bilimlar, shaxsiy faoliyat natijalari hamda boshqalarning faoliyati bilan taqqoslash natijasida hosil bo'ladi. Pedagogik ongning mazkur tasvirlari jamiyatda yoki kasbiy guruhda shakllangan pedagogik maqsadlar, mazmun, tadbirlar, o'qituvchi vakolati va faoliyatining maqsadga muvofiqligiga oid tasavvurlar bilan mos kelishi mumkin yoki mos kelmasligi ehtimoli mavjud.

O'qituvchining kasbiy-pedagogik ongi murakkab tartibga soluvchi funktsiyani bajaradi. U ta'lim, tarbiya, uslubiy va ijtimoiy-pedagogik faoliyatning barcha jihatlarini yagona shaxsiy yadro atrofida uyg'unlashtiradi. A.N. Leontyev ta'kidlaganidek, sub'ektning turli faoliyatlari ijtimoiy munosabatlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, "men" deb atalmish shaxsiy tizimni tashkil etadi. O'qituvchi faoliyatining ierarxik tuzilishi individuallikning rivojlanishini rag'batlantiradi. O'qituvchi o'z kasbiy faoliyatining markazida turib, turli pedagogik faoliyat turlarini mazmunan uyg'unlashtiradi va ularni amaliyotda ro'yobga chiqaradi.

O'qituvchi o'z faoliyati davomida kasbiy va pedagogik qadriyatlarning hayotiy va amaliy jihatdan eng zarur bo'lgan qismini amalga oshiradi. Ushbu jarayon o'qituvchining "kasbiy men" obrazini shakllantiradi, bu esa uning kasbiy-pedagogik tajribasi, e'tiqodlari, kasbiy aloqalari va munosabatlari haqida muhim ma'lumot beradi. Kasbiy ong – o'qituvchining o'zini va faoliyatini tahlil qilishga qaratilgan intellektual tizim bo'lib, uning ma'no chegaralarini, ichki motivlarini va istiqbollarni belgilaydi. Bu ong o'qituvchiga o'zini o'zi belgilash, o'zini namoyon qilish va kasbiy faoliyatining mazmunini anglash imkonini beradi.

Pedagogik ong – bu nafaqat o'qituvchining faoliyat, o'zi, boshqalar va jamiyat haqidagi umumlashtirilgan bilim va tasavvurlar tizimi, balki individual tajriba mahsuli bo'lib, pedagogik madaniyatning universalligini shaxsiy faoliyat doirasida amalga oshirish imkoniyatini beruvchi maxsus mexanizmdir.

Pedagogik qadriyatlar faoliyatning sharti va natijasi sifatida turli darajada mavjud bo'ladi: individual-shaxsiy, kasbiy-guruh va ijtimoiy-pedagogik darajada. Ijtimoiy-pedagogik qadriyatlar jamiyatning ta'lim sohasidagi faoliyatini tartibga soluvchi g'oyalari, me'yorlar va qoidalar majmuidir. Guruh qadriyatlari esa muayyan ta'lim muassasasida pedagogik faoliyatni tartibga soluvchi ko'rsatmalar majmuasini tashkil etadi.

Shaxsiy pedagogik qadriyatlar – o'qituvchining maqsadlari, motivlari, ideallari, munosabatlari va g'oyaviy qarashlarini aks ettiruvchi murakkab ijtimoiy-psixologik tuzilmalardir. Ular o'qituvchining qadriyat yo'nalishlari tizimini shakllantiradi. Bu tizim faqat bilimlar majmui emas, balki hissiy va irodaviy tarkibiy qismlar bilan bog'liq bo'lgan, shaxs tomonidan ichki rahbar sifatida qabul qilingan, faoliyatni rag'batlantiruvchi va boshqaruvchi kognitiv shakllanishlarni bildiradi.

Har bir o'qituvchi ijtimoiy-pedagogik va kasbiy-guruh qadriyatlarini o'zlashtirgan holda shaxsiy qadriyatlar tizimini shakllantiradi. Ushbu tizim aksiologik funktsiyalar orqali namoyon bo'ladi: mutaxassis shaxsini rivojlantirish g'oyalari, pedagogik faoliyat kontseptsiyasi, o'quv jarayonini tashkil etish texnologiyalari, o'quvchilar bilan o'zaro munosabat tamoyillari, o'qituvchining o'z kasbiga munosabati va boshqalar. Mazkur funktsiyalarni birlashtiruvchi integral aksiologik mohiyat – o'qituvchi hayotidagi kasbiy va pedagogik faoliyatning ma'nosi haqidagi shaxsiy tasavvurlardir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari o'qituvchining kasbiy-pedagogik faoliyati shaxsiy qadriyatlar, e'tiqod, kasbiy pozitsiya va pedagogik madaniyat bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Pedagogik faoliyatning konstruktiv, tashkiliy va kommunikativ komponentlarini samarali amalga oshirish o'qituvchidan yuqori ilmiy-nazariy tayyorgarlik, ijodkorlik, mas'uliyat, muloqot madaniyati va hamkorlikka ochiqlikni talab qiladi. Kasbiy pozitsiya pedagogning ta'lim jarayonidagi qarorlarini belgilovchi markaziy omil bo'lib, u fuqarolik pozitsiyasi, ma'naviy qadriyatlar, kasbiy motivatsiya va psixologik xususiyatlar – temperament, xarakter, iroda va kommunikativ qobiliyatlar bilan uyg'unlashadi.

Pedagogik madaniyatning aksiologik, texnologik va shaxsiy-ijodiy tarkibiy qismlari o'qituvchining professional yetukligini belgilab, ta'lim sifati va insonparvar muhitni shakllantirishga xizmat qiladi; shuningdek, o'qituvchining kasbiy rivojlanishi doimiy o'z-o'zini tarbiyalash, ilmiy yangiliklarni o'zlashtirish va innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish orqali ta'minlanadi. Shu asosda taklif etiladiki, bo'lajak o'qituvchilar uchun kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantiruvchi maxsus modul va amaliy mashg'ulotlar kengaytirilsin, amaldagi o'qituvchilar uchun innovatsion texnologiyalar, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va differensial ta'lim bo'yicha malaka oshirish kurslari kuchaytirilsin, pedagoglarda tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirish uchun sharoitlar yaratilsin, ijodiy yondashuvni qo'llab-quvvatlaydigan metodik markazlar faoliyati kengaytirilsin.

Shuningdek, pedagogik adolat, takt va hamkorlik madaniyati bo'yicha ichki seminarlar yo'lga qo'yilishi, o'qituvchilar faoliyatini baholashda ma'naviy qadriyatlar va innovatsion yondashuvlar ham inobatga olinishi, ta'lim muassasalarida ilg'or tajribalarni raqamli platformalar orqali muntazam almashish amaliyoti rivojlantirilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Angelovski, K. O'qituvchilar va innovatsiyalar: o'qituvchilar kitobi / makedon tilidan tarjima qilingan. – Moskva, 1991-yil.
2. Babanskiy, Yu.K. Pedagogik tadqiqotlar samaradorligini oshirish muammolari: didaktik jihat. – Moskva, 1982-yil.
3. Maktab ichidagi boshqaruv: nazariy va amaliy masalalar / T.I. Shamova tahriri ostida. – Moskva, 1991-yil.
4. Juravlev, V.I. Pedagogika fani va amaliyotining aloqasi. – Moskva, 1984-yil.
5. Isaev, I.F. Oliy ta'lim o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik madaniyatini rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti. – Moskva, 1993-yil.
6. Kartashov, P.I. Pedagogika fanining tavsiyalarini amaliyotga tadbiiq etish: tashkiliy-boshqaruv jihat. – Moskva, 1984-yil.
7. Slastenin, V.A., Podymova, L.S. Pedagogika: innovatsion faoliyat. – Moskva, 1997-yil.
8. Zamonaviy maktab boshqaruvi: maktab direktorlari uchun qo'llanma / M. Potashnik tahriri ostida. – Moskva, 1992-yil.
9. Ushinskiy, K.D. Pedagogik asarlar: 6 jildda. – Moskva, 1988-yil. – 3-jild. – 168–169-betlar.
10. Suxomlinskiy, V.A. Men yuragimni bolalarga beraman. – Kiev, 1969-yil. – 83-bet.
11. Yusufbekova, N.R. Pedagogik innovatsiyalarning umumiy asoslari: ta'limda innovatsion jarayon nazariyasini ishlab chiqish tajribasi. – Moskva, 1991-yil.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.